

II.ABDÜLHAMİT DÖNEMİ-1

5. Ders

- II. Abdülhamit'in Devraldığı İmparatorluk
- II. Abdülhamit'in İktidara Gelişi
- 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)
- Ayestafanos ve Berlin Antlaşmaları
- Dönemin Diğer Dış Gelişmeleri
- 1. Meşrutiyet'in İlanı-Meşruti Monarşi Rejimi
- Kanun-i Esasi (1876 Anayasası)
- Meclis-i Mebusan (Millet Meclisi)
- Düyun-u Umumiye İdaresi (Genel Borçlar İdaresi)

II. Abdülhamit'in Devraldığı İmparatorluk

- Abdülhamit iktidara geldiğinde Osmanlı Devleti'nin, Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına yayılmış çok geniş toprakları bulunmaktaydı. Bu topraklar, jeopolitik önemini koruyan ve içerisinde pek tabi ki henüz bilinen petrol gibi kaynakları da barındıran bir yapıydı.
- 16. yüzyılda doğan kapitalist ekonomi-politik sistem giderek tüm dünyayı değiştirmiş, dönüştürmüş, hemen hemen tüm ülkeler, toplumlar bu sistemin etkisinde değişim göstermişlerdir.
- 19. yüzyılda, zengin ülkelerin fakir ve zayıf ülkeleri sömürmesi olarak tanımladığımız emperyalizm ile değişim çok hızlı bir şekilde gerçekleşti.

- Batı ülkelerinin kendi aralarındaki rekabet, milliyetçilik, imparatorlukların dağılması süreci 19. yüzyılın siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmelerini, değişimlerini, dönüşümlerini oluşturur.
- Osmanlı Devleti hala bağımsız, yani sömürgeleştirilmemiş, ancak gittikçe güç ve toprak kaybeden bir yapıdır.
- 19 yy. Osmanlısı, kendi sorunu olmayan, ancak onu elde etmek isteyen emperyalist devletlerin kendi aralarındaki paylaşamama sorunu olarak adlandırdığımız “Doğu Sorunu” çerçevesinde, güçlü devletlerin ilgi alanındadır.

- Milliyetçilik hareketleri Osmanlı'nın Balkan topraklarında başladı ve ilk olarak yine Rusların kışkırtmasıyla Sırp lar özerkliğ ini ilan ettiler.
- Yunanistan Avrupa devletlerinin kışkırtması ve desteğiyle Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etti.
- Osmanlı'nın Hıristiyan unsurlarının bağımsızlık için hareketlenmeleri ilerleyen yıllarda da görülecektir ve bu ayaklanmalar Rusya ve Batılı devletler tarafından her zaman desteklenecektir.
- Tanzimat ve Islahat Fermanlarının ilan edilmesinde bu dış baskıları sona erdirmek ve milliyetçi isyanları engellemek düşüncesi vardır.

- Osmanlı Devleti 19. yüzyılda artık çok ciddi reform sürecinden geçmektedir. Askeri, idari, hukuk ve eğitim alanlarında çok büyük değişiklikler yapılmaktadır.
- Artık iktidar merkezi saray değil, Dışişlerinin Bakanlığının (Hariciye Nezareti) merkezde olduğu, reformların uygulayıcısı Bab-ı Ali'dir, yani bürokratlardır.
- Özellikle Hariciye bürokratları Tanzimat ve Islahat Fermanlarının planlayıcısı ve yürütücüdür. Dolayısıyla Hem Abdülmecit hem de Abdülaziz döneminde yönetim işleri Saraydan Bab-ı Ali'ye kaymıştır.

- Tanzimat ve Islahat Fermanlarının imparatorluğu felakete götürdüğüne inanan bir grubun tepkisi vardır. «Yeni Osmanlılar» dediğimiz bu muhalif grup reformların Batı taklidi olduğunu, İslami değerlerden uzaklaştığını savunuyordu.
- Genç Osmanlılar ile anayasa, meclis, meşrutiyet, özgürlük gibi kavramlar gündeme gelmiştir.
- Osmanlı Devleti Avrupa'ya borçludur ve bu borç gittikçe artmakta, devlet ise bu borçların faizlerini dahi ödeyemez durumdadır.

II.ABDÜLHAMİT'İN İKTİDARA GELİŞİ

- II. Abdülhamit tahta geçmeden önce amcası Sultan Abdülaziz uzun süre tahta kalmıştır.
- Bosna-Hersek'te başlayan bir ayaklanma ile başlayan kriz büyümüş, bunu bir de mali kriz izlemiştir.
- Saray içinde üst düzey asker, sivil ve ulemadan oluşan bir üst grup Sultan Abdülaziz'i darbe ile indirmiştir.
- Bunun üzerine Abdülhamit'in ağabeyi, Yeni Osmanlıların da desteklediği V. Murat tahta geçmiştir.

- Sultan V. Murat'ın akli dengesini yitirmesi neticesinde kardeşi Abdülhamit getirilmiştir.
- V. Murat Çırağan Sarayına hapis edildi ve burada 30 yıl kadar burada kaldı.
- V. Murat'ın esir de olsa varlığı, taraftarlarının bir darbe hareketi yapacağına ilişkin endişeler yarattı ve bu endişe II. Abdülhamit'in iktidarı boyunca sürdü.

Sultan II. Abdülhamit

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)

- Abdülhamit'in tahta geçmesinden 9 ay sonra 93 Harbi denilen Osmanlı-Rus savaşı başladı ve savaş 9 ay sürerek Osmanlı'nın yenilgisi ile sonuçlandı.
- Osmanlı orduları Balkanlarda ve Doğu Anadolu'da yenildiler.
- Rus Orduları Yeşilköy'e (Ayastefanos) kadar ilerledi.
- Savaş sonunda Ayastefanos Antlaşması imzalandı.

Ayastefanos Antlaşması

- Büyük bir Bulgaristan kurulacak.
- Karadağ ve Sırbistan topraklarını genişletecek.
- Sırbistan, Karadağ ve Romanya tam bağımsız olacak.
- Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Bayezid Rusya'ya bırakılacak.
- Bosna-Hersek'te ve Ermenilerin yaşadığı bölgede reformlar yapılacak.
- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı verecek.
- İngiltere Ayastefanos Antlaşmasının yeniden düzenlenmesi için Berlin'de bir konferans yapılmasını istedi.

Berlin Antlaşması

- Berlin'de yapılan konferansta anlaşmanın bazı maddelerinde değişiklikler yapıldı.
- Romanya, Karadağ ve Sırbistan bağımsız olacaklar, ancak Sırbistan ve Karadağ'ın aldığı topraklar azaltılacaktı.
- Bulgaristan bölünecek ve valisi bir Hristiyan olacak ve Osmanlı'nın vilayeti sayılacaktı.
- Bosna-Hersek de Osmanlı toprağı sayılacaktı fakat yönetimi Avusturya-Macaristan'a verilecekti.
- Kars, Ardahan ve Batum Ruslar da kalacak, Doğu Bayezid ise Osmanlı'da kalacaktı.
- Osmanlı Rusya'ya savaş tazminatı verecekti.

- Berlin Konferansı sürerken Kıbrıs Adası da İngilizlerin eline geçer. Abdülhamit hükümlanlık haklarına halel gelmemesi şartıyla Kıbrıs'ı İngilizlere devretti.
- Osmanlı-Rus Savaşının sonunda, Osmanlı Devleti 200 bin kilometre kadar toprak kaybetti.
- Kaybedilen topraklardan çok yoğun bir Müslüman nüfus göç etti.
- Göç sırasında insani yönden çok büyük trajediler yaşandı. Göçmenlerin yerleştirilmesi, doyurulması Osmanlı yönetimi için çok büyük sıkıntılar yarattı.
- Coğrafi bakımından küçülen imparatorlukta Asya tarafı daha çok Müslümanın yaşadığı bir bölge haline geldi.
- İmparatorluk daha bir Asyalı ve daha bir Müslüman nüfusu içerir hale geldi.

Harita 5.2: Berlin Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti

Dönemin Diğer Dış Gelişmeleri

- 1881 yılında Tunus Fransızlar tarafından işgal edildi.
- 1882 yılında İngiltere Mısır'ı işgal etti. İngiltere böylece Süveyş Kanalı'nı kontrol edecek ve sömürgelerine giden hattın güvenliğini sağlayacaktı.
- Kürtler ve Ermeniler arasında çatışmalar meydana geldi.
- Arap vilayetlerinde de karışıklıklar vardı, Arap milliyetçiliği uyanıyor ve Osmanlı hakimiyetinden ancak İngilizlerin desteğiyle kurtulabileceğini düşünen Arap Şeyhleri bölge halkı üzerinde etkili olmaya başladılar.
- Osmanlı İmparatorluğu ile yeni kurulan Almanya arasında yakınlaşmasına başladı. Osmanlı Devleti İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya-Macaristan'dan aldığı darbeler sonucunda Almanya ile yakın ilişkilere başlamıştır ve ayrıca Pan-İslamist politika izlemiştir.

MEŞRUTİ MONARŞİ REJİMİ

1. MEŞRUTİYET

- Abdülhamit'in istekleriyle son şeklini alan anayasa 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edildi.
- Anayasanın asıl mimarı güçlü bir devlet adamı olan Mithat Efendi'dir.
- Midhat Paşa tüm imparatorluk topraklarında reformlar yapılması, bir anayasanın hazırlanması ve kabulü ve de bütün kesimleri temsil edecek bir meclisin açılmasıyla bütün sorunların çözüleceğine inanmaktaydı.

- Kanun-i Esasi, Doğu Sorununun çözümü için toplanan Tersane Konferansına yetiştirilmiştir. Büyük ölçüde yabancı devlet temsilcilerine artık bir Meşrutiyet rejimine geçildiğini göstermek ve onların Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahalelerinin önü kesilmek istenmiştir.
- Osmanlı tarihinde ilk kez sultanın yetkilerini kısıtlamasa da uymak durumunda olduğu bir anayasa yapılmıştır.

KANUN-İ ESASİ (1876 ANAYASASI)

- Padişah, Ayan Meclisi üyelerini kendisi atayacak.
- Meclisi toplantıya Padişah çağırarak ve gerekli gördüğünde kapatabilecek.
- Padişahın veto hakkı vardır, eylemlerinden sorumlu tutulamaz.
- Saltanat ve Hilafet makamı sadece Osmanoğulları hanedanından en büyük erkek tarafından temsil edilir.

- Anayasada kişi hak ve özgürlükleri, özel mülkiyet ve konut güvenliği, dilekçe verme hakkı, ibadet özgürlüğü tanıımıştır.
- Kanunlar karşısında tüm Osmanlı vatandaşları eşittir ve din ayrımı gözetilemez.
- Yargı bağımsız olacaktır.
- Hükümet Padiřaha karşı sorumlu olacak.
- Yasama yetkisi Ayan ve Mebusan Meclisinde olacak.
- Hükümeti kurma ve görevden alma yetkisi Padiřahta olacak, yürütme yetkisi bařta Padişah olmak üzere, Bakanlar Kuruluna verilecek.

- Padişah gerektiğinde kişileri sürgüne gönderme yetkisine sahip olmuştur.
- Bu Anayasa kısa süre sonra yürürlükte kaldı, II. Abdülhamit tarafından Osmanlı-Rus savaşı sırasında askıya alındı.
- 1908 yılında 2. Meşrutiyet yeniden ilan edilene kadar II. Abdülhamit tek başına, mutlak monarşi yani istibdat rejimi ile ülkeyi yönetti.

MECLİS-İ MEBUSAN (MİLLET MECLİSİ)

- 19 Mart 1877 tarihinde meclis ilk toplantısını yaptı.
- Meclis, ikili bir yapıdan oluşur; Ayan Meclisi ve Mebusan Meclisi.
- Ayan Meclisi üyelerini padişah atar ve görevleri süreklidir.
- Mebusan Meclisinin vekilleri ise her 4 yılda bir seçimle değişir.

Meclis-i Mebusan
toplantısı

- 130 milletvekili, vilayetlerin, ilçelerin ve kazaların idare meclis üyeleri tarafından seçildi.
- Meclis'e 71 Müslüman 44 Hıristiyan ve 4 Musevi milletvekili seçilmiştir.
- İmparatorluğunu yapısına uygun olarak çok dinli çok etnik yapılı Osmanlı Meclisi oluşmuştur.

- İlk defa Osmanlı tarihinde halkın seçtiği bir meclis oluşturulmuş, sınırlı da olsa halka seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır ve bu mecliste tartışma ve sorunlara çözüm üretebilmek için farklı görüşler ifade edilmiştir.
- Osmanlı-Rus savaşı çıkınca, 14 Şubat 1877 tarihinde II. Abdülhamit Meclisi tatil etti ve 1908 yılına kadar Meclis'i toplamadı.

DÜYUN-U UMUMİYE İDARESİ (GENEL BORÇLAR İDARESİ)

- Savaşlar, ayaklanmalar, iyi vergi geliri getiren yerlerin Osmanlı'dan ayrılmasıyla Hazineye gelirlerinde ciddi bir düşme oldu.
- Enflasyon ve fiyatlar yüksekti.
- 1881 yılında Muharrem Kararnamesi yayınlandı.
- Osmanlı Devleti'nin gelirlerini yönetmek ve borçları tahsil etmek üzere Duyun-u Umumiye İdaresi, yani Genel Borçlar İdaresi kurulmuştur.

- Muharrem Kararnamesi'ne göre Osmanlı borçlarının yarısı silinmiştir.
- Duyun-u Umumi İdaresi, Osmanlı Devleti'nin pul, balıkçılık, alkollü içki, ipek, tütün ve tuz tekellerinin bütün gelirlerini idare ve tahsil edecektir.
- Artık Osmanlı Devleti vergi gelirlerinin büyük bir bölümünü alacaklılara yine onların idaresindeki bir kuruma bırakmıştır.
- Lozan Antlaşması ile Duyun-u Umumiye İdaresi kaldırıldı ancak yeni Türkiye Cumhuriyeti devleti Osmanlı'dan kalan borçları 1954 yılına kadar her yıl taksit taksit alacaklı devletlere ödedi.

Düyun-u Umumiye Binası (Bugünkü
İstanbul Erkek Lisesi)

Düyun-u Umumiye İdarecileri

- Bir sonraki dersimizde II. Abdülhamit dönemine devam edeceğiz. Teşekkürler, iyi dersler...